

LA PREFERÈNCIA PER LA POSPOSICIÓ DELS SUBJECTES DEFINITS EN LES CONSTRUCCIONS INACUSATIVES: UN TRET DESAPERCEBUT DEL CATALÀ NORD-OCCIDENTAL¹

Mar MASSANELL I MESSALLES
Universitat Autònoma de Barcelona

1. INTRODUCCIÓ: SOBRE LA NATURALESA DE LES DIFERÈNCIES DIALECTALS

Les diferències dialectals no sempre resulten evidents. Ni sempre es poden descriure en termes de presència o d'absència de variants contraposades. A vegades, les formes que pren una mateixa variable conviuen en dues o més àrees dialectals i la diferència entre aquestes és, simplement, una qüestió de dominància: és a dir, de preferència per una de les variants en un territori i de decantament per una de diferent en un altre. Una distinció d'aquest tipus és la que m'ocupa en el treball present. D'una banda, no és un tret dialectal obvi del qual els parlants puguin ser-ne conscients amb facilitat.² De l'al-

1. Aquest article recull un dels aspectes que vaig tractar en el tercer capítol de la tesi doctoral *La progressió d'isoglosses d'est a oest en el català del Principat: sis estudis de cas*, que vaig llegir a la Universitat Autònoma de Barcelona el 3 de febrer de 2009. Dono les gràcies de cor a Joan Veny i a Mila Segarra, director i tutora respectivament, així com a Emili Casanova, Joan Martí i Castell i Gemma Rigau, membres del tribunal avaluador, per les seves observacions generoses i enriquidores, de les quals s'ha beneficiat la versió final del text. També em plau agrair Anna Bartra, Jaume Mateu i Gemma Rigau per les idees que em van oferir i per la bibliografia que em van proporcionar durant el procés d'elaboració del capítol esmentat, que va ser font de converses apassionants i molt profitoses per a la meua formació. Aquest treball s'ha beneficiat del finançament que la DGICYT del Ministerio de Ciencia e Innovación ha concedit al projecte de recerca «Portal de léxico hispánico: bibliografía, léxico y documentación» (FFI2008-06324-C02-01/FILO), del qual és investigadora principal Glòria Claveria (UAB).

2. Potser no caldria ni dir-ho, però no tots els trets dialectals són percebuts amb la mateixa claredat pels parlants. Si se'm permet recórrer al cas personal, no servo record del moment primerenc en què vaig ser conscient que el meu vocalisme i el dels meus companys de col·legi eren ben diferents; potser per les burles que en rebia, és una diferència que es perd en els orígens de la meua memòria. En canvi, sí que recordo amb claredat la sorpresa que em vaig endur, a les portes de la llicenciatura en filologia catalana, quan vaig ser conscient que no feia determinades concordances i quan vaig adonar-me, en revisar els meus apunts, que sistemàticament hi apareixien construccions del tipus «S'ha ofert diferents explicacions per a aquest fenomen...», en les quals fins llavors no havia reparat mai.

tra, no es pot descriure en termes de presència o d'absència de variants, sinó que cal enfrontar-s'hi en funció dels percentatges d'ús de cada forma en els dialectes implicats.

2. DETERMINACIÓ DE LA VARIABLE I DE LES VARIANTS: COLLOCACIÓ PREVERBAL O POSTVERBAL DEL SUBJECTE DETERMINAT EN CONSTRUCCIONS INACUSATIVES

La variable a què em refereixo és la col·locació del subjecte determinat en construccions inacusatives i presenta dues variants: preverbal i postverbal. Hi vaig reparar com a conseqüència de l'anàlisi sintacticosemàntica dels diversos procediments lingüístics a través dels quals es pot expressar en català l'experiència del vertigen, que vaig dur a terme a partir dels materials aplegats en el mapa 1 de l'*Atlas lingüístic del domini català*, de Joan Veny i Lúdia Pons.³ Aquest mapa du per títol «Tinc rodaments de cap» i recull, en transcripció fonètica, els enunciats emesos pels informadors de les cent noranta localitats que en formen la xarxa geogràfica, els quals són reduïbles, des del punt de vista de la sintaxi, a nou construccions.

La més freqüent és la que podem anomenar *intransitiva amb verb de manera de moviment*. Les respostes que engloba tenen en comú que el nucli del predicat és un verb de manera de moviment (*rodar, voltar, tombar, girar, rodejar*) o bé una unitat verbal complexa equivalent (*anar entorn, donar voltes, pegar voltes*). El verb d'aquestes construccions demana un argument amb el paper de PACIENT,⁴ projectat en el subjecte, que pot ser de dos tipus: un substantiu que denota una part del cos (*el cap*) o un substantiu englobador de la realitat exterior (*el món, tot*). Sempre hi apareix un clític datiu que remet a l'experimentador,⁵ el qual és interpretable com un datiu de possessió inalienable quan el subjecte es refereix metonímicament a l'individu. Aquesta construcció pot aparèixer en una doble ordenació, amb el subjecte anteposat o posposat al verb, com es reflecteix en el buidatge següent:⁶

3. Vg. MASSANELL I MESSALLES, Mar (2010): «*Es cap me va entorn, Tenc un rodament de cap, Estic emmolinat...* L'expressió del vertigen en la llengua catalana a partir de l'anàlisi sintacticosemàntica del primer mapa de l'ALDC», *Randa*, 64, p. 97-184.

4. «Entitat afectada per l'estat o acció descrits pel predicat, que n'és el resultat o que sofreix un canvi d'estat» (Bel, 2002: 1082). Per a la definició de les funcions semàntiques o papers temàtics em baso en la llista proposada per Bel en el capítol «Les funcions sintàctiques» de la *Gramàtica del català contemporani*. Com reconeix aquesta lingüista, «no existeix un acord generalitzat entre els autors que més atenció han dedicat a aquesta qüestió ni en el nombre ni en l'inventari de funcions semàntiques» (Bel, 2002: 1081).

5. «Entitat animada que és afectada per estats psicològics, sensacions, emocions, etc.» (Bel, 2002: 1081).

6. La primera vegada que vaig reparar en la construcció «El cap em roda», he de confessar que em va fer ballar el cap, si se'm permet el joc de paraules. És una construcció que em va causar estranyesa, perquè mai no l'hauria produït així. Jo dic, invariablement, «Em roda el cap» (cf. amb 117, Arbeca [am r5ðe l káp]), de la mateixa manera que dic «Em tremolen les mans» o «Em ronquen els budells».

TAULA 1. Construccions intransitives amb verb de manera de moviment

Enunciats				Ocurrences
	Em	roda	el cap	41
El cap	em	roda		36
El cap	em	va entorn		8
El cap	em	volta		5
	Em	volta	el cap	5
El cap	em	tomba		2
El cap	em	gira		1
El cap	em	rodeja		1
El cap	em	pega voltes		1
	Em	pega voltes	el cap	1
El cap	em	dóna voltes		1
Tot	em	roda		2
	Em	roda	tot	2
Tot	em	volta		1
El món	em	volta		1
	Em	torba ⁷	el cap	1
				109

D'altra banda, un grup incomparablement més reduït d'enunciats correspon a una construcció que podem anomenar *intransitiva amb verb de canvi de lloc*. Té com a nucli del predicat un verb de moviment dirigit (*anar-se'n*, *amorrar-se*) que demana un argument amb el paper de TEMA,⁸ projectat en el subjecte, que és un substantiu que denota una part del cos (*el cap*) o bé un sentit corporal (*la llum dels ulls* 'la vista'). Sempre hi apareix un clíctic datiu, que remet a l'experimentador, interpretable com un datiu de pos-

No tenia cap argument per a justificar aquell rebuig i, de fet, per a mi era evident que la construcció «El cap em roda», tot i que no la sentia com a pròpia, era una construcció catalana ben formada. Vaig voler fer la prova de preguntar en el meu entorn —que ara és plenament central i no nord-occidental— què els semblaven les oracions «El cap em roda» i «Em roda el cap», i el resultat de la percepció va ser prou diferent del meu. A ningú no li produïa cap estranyesa ni una ordenació ni l'altra, ni ningú va mostrar preferència per cap de les dues. Els comentaris que vaig recollir anaven tots en la línia de «és igual», «tant hi fa», «és que és el mateix», «tant podria dir l'una com l'altra», «a mi em podrien sortir totes dues». L'anàlisi dialectal de les dades concorda amb totes dues percepcions, com veurem.

7. Incloc aquesta resposta en aquest grup, tot i que *torbar* no és un verb de manera de moviment segons el significat actual (etimològicament sí, però), perquè possiblement aquest enunciat es deu a un creuament entre els verbs *torbar* i *tombar*, que són parònims, el darrer dels quals sí que apareix freqüentment en aquest tipus d'estructura sintàctica.

8. «Entitat que és objecte d'un desplaçament o canvi de lloc» (Bel, 2002: 1081).

sessió inalienable. Només se'n troben tres exemples, en els quals el subjecte apareix posposat al verb (tot i que, per paral·lelisme amb el grup anterior, és evident que seria possible la posició anteposada).

TAULA 2. Construccions intransitives amb verb de canvi de lloc

Enunciats		Ocurrences
Se m'amorra	el cap	2
Se me'n va	la llum dels ulls	1
		3

En conjunt, doncs, els enunciats que responen a les dues construccions anteriors es poden agrupar en dues classes: els que tenen el subjecte preposat al verb, fet que s'esdevé en cinquanta-nou de les ocurrences, un 52,7 %, i els que tenen el subjecte posposat al verb, ço que succeeix en cinquanta-tres casos, un 47,3 %. Si es té en compte globalment el domini lingüístic, doncs, la distribució és força equitativa i fa l'efecte que el català no té preferència per cap de les dues ordenacions; ara bé, com mostraré tot seguit, la situació canvia així que se'n consideren les diverses àrees dialectals.

3. DISTRIBUCIÓ DE LES VARIANTS EN EL CORPUS: «EL CAP EM RODA» VS. «EM RODA EL CAP» AL MAPA 1 DE L'ALDC

Les construccions intransitives amb verb de manera de moviment s'han recollit en cent tres localitats⁹ i les intransitives amb verb de canvi de lloc, en tres, dues de les quals compten també amb una resposta del primer grup. En total, doncs, cal considerar cent quatre localitats. En les dues taules de sota mostro el recompte de respostes: la primera correspon a l'ordenació preverbal, i la segona, a la postverbal. Els nombres que apareixen sota la columna de cada dialecte reproduïxen els codis assignats als diversos punts d'enquesta de la xarxa geogràfica de l'ALDC on s'ha arreglat cada resposta (vg. l'apèndix). Marco amb un asterisc el codi de les localitats on s'ha recollit un altre enunciat del mateix grup (per exemple, al punt 79, Palma, «Es cap me va entorn» i «Es cap me volta»); si els asteriscos són dos, és que en aquella localitat també s'ha recollit una forma de l'altre grup (per exemple, al punt 111, Almenar, «Li roda lo cap» i «Lo cap me roda»¹⁰).

9. Deixo fora del recompte, per incompletes, les respostes «Em roda» (Tarragona, punt d'enquesta 68) i «Roda molt» (Crevillent, p. 189) i també, per foranes, «Se me'n va la cabeza» (Cerler, p. 87) i «Me da vueltas la cabeza» (Eressué, p. 94).

10. Possiblement la segona resposta es deu a la insistència de l'enquestador per obtenir un enunciat que s'adeqüés morfològicament a la pregunta (és a dir, que fos en primera persona i no en tercera).

TAULA 3. Localitats on s'han recollit variants amb subjecte preverbal

<i>Subjecte preverbal</i>	<i>Rossellonès</i>	<i>Central</i>	<i>Balear</i>	<i>Nord-occ.</i>	<i>Valencià</i>
El cap em roda ¹¹	1, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14	15, 20, 37, 39, 47, 56	72, 74, 75*, 84*	89**, 107, 111**, 115, 122	166, 179, 180, 182, 183, 185, 187, 188
Tot em roda ¹²				90	152
El cap em rodeja		19			
El cap em gira	2				
El cap em tomba		65, 67			
El cap em volta		51, 58, 63	79*	128	
Tot em volta		30			
El món em volta		61			
El cap em dóna voltes			84*		
El cap em pega voltes					181
El cap em va entorn			73, 75*, 76, 78, 79*, 80, 81, 82		
<i>Localitats</i>	14	14	11	5 (+2)	10
<i>Ocurrències</i>	14	14	14	7	10

TAULA 4. Localitats on s'han recollit variants amb subjecte postverbal

<i>Subjecte postverbal</i>	<i>Rossellonès</i>	<i>Central</i>	<i>Balear</i>	<i>Nord-occ.</i>	<i>Valencià</i>
Em roda el cap		23, 24, 38, 40*, 44, 64, 66		86, 91, 92, 93*, 95, 98, 100, 101, 102, 108, 109, 110, 111**, 117, 118, 119, 120, 121, 123, 124, 125, 126, 127, 129, 131, 133, 137, 140	146, 148, 151, 154, 158, 169*

11. En dues ocasions l'informant respon sense el pronom: «El cap roda» (Llívia, punt 12, i Torremañanes, p. 185).

12. De fet, les dues respostes són sense el pronom: «Tot roda» (Taüll, punt 90, i Atzeneta del Maestrat, p. 152).

TAULA 4. Localitats on s'han recollit variants amb subjecte postverbal (*continuació*)

<i>Subjecte postverbal</i>	<i>Rossellonès</i>	<i>Central</i>	<i>Balear</i>	<i>Nord-occ.</i>	<i>Valencià</i>
Em roda tot					169*, 186
Em volta el cap		40*, 41, 59, 60			144
Em pega voltes el cap					190
Em torba el cap					170
Se m'amorra el cap ¹³				89**, 99	
Se me'n va la llum dels ulls				93*	
<i>Localitats</i>	0	10	0	28 (+2)	10
<i>Ocurrències</i>	0	11	0	31	11

El primer fet destacable és que hi ha dos àmbits dialectals on només es recull una de les ordenacions possibles: d'una banda, el rossellonès, en què a les catorze localitats les formes aplegades tenen el subjecte preposat; i de l'altra, el balear, també amb anteposició del subjecte en les onze localitats afectades; 100 % d'anteposició, doncs. En el cas del rossellonès, és ben possible que la presència exclusiva de formes amb subjecte preverbal sigui un reflex de la pressió que hi exerceix la llengua francesa, en què la construcció equivalent només es dona en l'ordenació sintagma nominal + verb: *La tête me tourne*.¹⁴ Al cap i a la fi, aquesta tendència a l'adequació a les estructures sintàctiques franceses —que afavoreix la consolidació de les construccions comunes, la caiguda en desús d'algunes que en són divergents i la introducció d'altres que eren alienes— ha estat detectada en àmbits prou propers (Rigau, 1997b: 198):

El rossellonès empra els verbs locatius *haver-hi* i *ser* com el francès. Per tant, no s'establirà concordança entre el verb *haver-hi* i el sintagma nominal objecte, com mostren els exemples de (38).

- (38) a. Hi haurà dos homes
b. *Hi hauran dos homes

13. En una de les localitats, la resposta manca del pronom reflexiu de primera persona: «S'amorra el cap» (Senet de Barravés, punt 89).

14. La llengua francesa té algunes propietats sintàctiques que difereixen respecte de la catalana: així, no pot tenir ni subjectes el·líptics ni subjectes postverbals. Això afecta, per exemple, les construccions formades amb un verb inacusatiu, l'argument principal o únic del qual és originàriament un argument intern forçat a externalitzar-se (perquè el verb no té la capacitat d'assignar cas acusatiu, i d'aquí li ve el nom). Mentre que en català i llengües semblants pot quedar en la posició d'objecte, en les llengües que no permeten deixar el subjecte sobreentès, o bé això és impossible o bé requereix la inserció d'un expletu en la posició de subjecte gramatical (Rosselló, 2002: 1860-1861). Vegeu la nota 33 per a més informació sobre el tractament en francès de l'estructura entorn de la qual gira aquest article.

Quan el tema de la frase existencial és un SN definit la frase se sol construir amb el verb *ser*. Com en francès, el predicat *haver-hi* es reserva per a les construccions amb un SN no definit. Aquesta és la causa que sigui preferible en rossellonès la construcció de (39b) a la de (39a).

- (39) a. ??No hi ha el director
b. El director no hi és

Pel que fa al balear, també cal fer una remarca sobre un aspecte lingüístic que pot haver afavorit la preposició del subjecte, almenys en vuit de les catorze respostes recollides. Em refereixo a les vuit ocurrències mallorquines de «Es cap me va entorn». Sembla que en aquest cas concret és difícilment admissible la posposició del subjecte, per la naturalesa de la unitat verbal complexa que conté, formada pel verb *anar* seguit de l'adverbi *entorn*, el qual procedeix de l'ús absolut de la preposició *entorn* 'al voltant' (< IN TORNO, antigament també grafiada *en torn*, d'acord amb el seu origen com a locució). *Entorn* és, originàriament i en primer lloc, una preposició que s'utilitza seguida d'un sintagma nominal per a indicar l'espai que hi ha al voltant de l'entitat que aquest denota, com es veu en els exemples procedents del DCVB (s. v.): «Una lega entorn la dita vila de Perpenyà, doc. a. 1275 (RLR, iv, 358). Herba fresca és entorn la fontana, Lluïl Blanq. 48. Qui contínuament stiguessen entorn los enemichs, Pere IV, Cròn. 46. Y entorn los desús dits havia molts falcons, Metge Somni I». Posposar el subjecte en aquest cas, doncs, i situar el sintagma nominal *el cap* darrere *entorn*, provocaria una construcció incòmoda (*Em va entorn el cap*), en el sentit que *entorn el cap* seria interpretable com un sintagma preposicional amb el significat de 'al voltant del cap'.¹⁵

L'altre dialecte del català oriental no mostra una situació tan extrema com el rossellonès i el balear,¹⁶ sinó que presenta un equilibri relatiu entre totes dues ordenacions, amb preferència, però, per l'anteposició: catorze localitats donen subjectes preverbals (58,3 %), mentre que deu poblacions es decanten per les formes amb posposició (41,7 %), aquestes darreres situades sobretot cap a la meitat interior del territori del català central.

Ja en el bloc occidental, el nord-occidental mostra un contrast claríssim amb aquestes dades, perquè capgira la preferència: només cinc punts d'enquesta opten per variants amb el subjecte anteposat (15,2 %), mentre que són vint-i-vuit els que trien una estructura sintàctica amb posposició del subjecte (84,8 %).¹⁷ Finalment, el valencià fa en conjunt una sensació d'equilibri, perquè hi ha deu localitats amb el subjecte preposat i deu més amb el subjecte posposat (50 %), però la distribució en el territori hi és molt desigual: així, vuit de les deu respostes amb anteposició es concentren a l'àrea meridional,¹⁸

15. Notem com introdueix el DCVB l'accepció d'*anar entorn* relacionada amb el vertigen: «Anar el cap entorn, a algú: produir-se-li rodaments de cap. No són en algun loch alt que lo cap los va entorn e lo serveyll los roda, Corbatxo 41». *Anar el cap entorn* i no pas *Anar entorn el cap*, que es prestaria a la mala interpretació a què al·ludeixo en el cos de l'article.

16. Queda de banda l'alguerès, on no s'ha recollit aquesta construcció.

17. Deixo al marge del càlcul dues localitats, Senet de Barravés (punt 89) i Almenar (p. 111), en les quals s'han recollit totes dues ordenacions.

18. No és estrany trobar, en valencià meridional, alguns trets que el separen de la resta del valencià i que l'aproximen al català del Principat, i fins que el diferencien de la resta del català occidental per atansar-lo al català central, malgrat la distància geogràfica. Entre els primers, destaca l'emudiment de

mentre que la meitat de les variants amb posposició recau en el valencià septentrional, formant una continuïtat d'àrea respecte del subdialecte tortosí.

A grans trets es pot dir, doncs, que hi ha una agrupació de les variants amb el subjecte posposat, del tipus «Em roda el cap», que cobreix de manera notable el català nord-occidental, amb incursions cap al català central, per l'est, i cap al valencià septentrional, pel sud. Què podria justificar aquesta preferència? Assajaré de donar-ne una explicació vinculada a tres factors: la naturalesa de les construccions del tipus «Em roda el cap» i similars, per a justificar la possibilitat de la doble ordenació; el comportament específic en nord-occidental, respecte de la resta del català, de les construccions que sovint anomenem del *tipus IV de Fabra*, en honor del primer lingüista que va reparar en les seves peculiaritats,¹⁹ i el caràcter ocult, poc perceptible, d'aquesta diferència dialectal de tipus sintàctic, que pot ser un avantatge per a la seva pervivència.

4. ANÀLISI LINGÜÍSTICA

En el capítol que Maria Lluïsa Hernanz dedica a l'oració en la *Gramàtica del català contemporani*, aquesta lingüista exposa la relació entre l'ordre dels mots de la frase i els tipus de predicats que la configuren (Hernanz, 2002: 1023-1027). En sintetitzo els aspectes fonamentals per a la meua argumentació posterior. En contrast amb el comportament típic dels verbs transitius, l'estructura argumental dels quals sol seleccionar un subjecte amb el paper temàtic d'AGENT,²⁰ que invariablement ocupa la posició preverbal, i un objecte amb el paper de PACIENT o TEMA, que es posposa al verb (*La Júlia ha begut oli*),²¹ existeix un grup de verbs intransitius, els anomenats *inacusatius*, com *arribar*, *sortir*, *aparèixer*, *passar*, *ocórrer*, *caure*, *néixer*, *morir*, «el subjecte dels quals roman molt fàcilment en posició postverbal» (*Han aparegut els culpables*), tot i que «també pot aparèixer en posició inicial». La raó d'aquest comportament es troba en les característi-

---

la erra final: *canta(r)*. Entre els segons, és notable la manca de segregació de iod davant de sibilant prepalatal sorda intervocàlica i final: *ca(i)xa*. Fins i tot, referint-se a una de les característiques més representatives d'aquest subdialecte, les assimilacions vocàliques progressives o harmonies vocàliques, Colomina (1999: 109) escriu: «El nostre parer és que les variants de la -a final en valencià meridional són manifestacions dels mateixos processos que van generar la vocal neutra del català oriental, i que en alguns casos s'hi assemblen extraordinàriament».

19. «En una proposició del tipus IV (*Ha arribat un parent meu*, *Ha sortit un tren*), hi ha una designació d'un ésser o una cosa (*un parent meu*, *un tren*), i l'expressió d'allò que en un temps donat fa aquest ésser o aquesta cosa (*ha arribat*, *ha sortit*), exactament com en una proposició del tipus I (*El nen plora*) [...]; però aquesta designació, a diferència del subjecte d'una proposició del tipus I, no apareix com una part de la proposició que, contraposada al predicat, serveix de base a la comunicació del nostre pensament, sinó darrera del verb com una mena de complement d'aquest, i, de fet, en certes ocasions es comporta gramaticalment com a tal» (Fabra, 1956: 40).

20. «Entitat animada que instiga, normalment de manera voluntària, una acció o esdeveniment» (Bel, 2002: 1081).

21. Tots els exemples reproduïts en aquests paràgrafs vénen del capítol d'Hernanz.

ques del sintagma nominal que actua com a subjecte d'aquests verbs, el qual presenta punts de contacte amb els objectes directes dels verbs transitius, que al seu torn l'allunyen de les característiques dels subjectes dels verbs intransitius purs o inergatius: «pot aparèixer sense article [...], ser pronominalitzat mitjançant *en* i construir-se amb participis absoluts».

A banda d'aquest grup d'inacusatius típics, Hernanz estableix tres altres tipus de verbs que es construeixen preferentment amb subjecte postverbal i que es poden englobar en una generalització de la *inacusativitat*. D'una banda, un grup de predicats de dos arguments, un dels quals en datiu, com *convenir*, *semblar*, *caldre*, *sobrar*, *mancar*, anomenats per alguns autors *pseudoimpersonals*, que es caracteritzen per no tenir un agent que realitzi l'acció i perquè «l'element en funció de subjecte, que acostuma a ser un nom inanimat, adquireix un valor semàntic similar al d'un objecte» (*Li convenen unes bones vacances*). D'una altra banda, els anomenats *verbs psicològics*, com *agradar*, *molestar*, *impressionar*, *importar*, *interessar*, *preocupar*, *entusiasmar*, *fascinar*, «que seleccionen un datiu amb funció semàntica d'“experimentador” i un subjecte amb valor de “tema”» (*M'agraden les flors*). Finalment, Hernanz assenyala les construccions incoatives amb *se*, amb verbs com *marcir*, *trencar* o *cremar*, en què es produeix una intransitivització de formes verbals transitives que «promou a la posició de subjecte [...] un element que, en realitat, es correspon amb l'argument objecte dins l'estructura argumental dels predicats *marcir*, *trencar* i *cremar*» (*Es van trencar els vidres*).

La conclusió d'Hernanz és que aquests quatre grups amb subjecte postverbal «poden ser tots ells englobats dins una generalització comuna —la *inacusativitat*—, imputable, *grosso modo*, a la confluència, en un mateix argument, de trets de “subjecte” i d'“objecte”. D'aquest fenomen, que té el seu origen en l'estructura argumental del verb, se'n deriva una “tensió” entre sintaxi i semàntica que es trasllada a l'àmbit de l'ordre de mots». Així, doncs, el subjecte d'aquestes construccions, pel fet de tenir característiques properes a les d'un objecte, podria adoptar-ne la col·locació darrere del verb.

4.1. LA NATURALESA DE LES CONSTRUCCIONS INTRANSITIVES DEL TIPUS «EM RODA EL CAP»

Els enunciats «Se me'n va la llum dels ulls», «Se me'n va el cap» i «Se m'amorra el cap», amb els verbs de canvi de lloc *anar-se'n* i *amorrar-se*, entren de ple en el primer grup establert per Hernanz, pel fet que contenen un verb inherentment *inacusatiu* i, per tant, és habitual —tot i que no necessari— que el subjecte hi aparegui posposat. Què passa, en canvi, amb les construccions intransitives del tipus «Em roda el cap», amb verbs de manera de moviment?

Les proves de la *inacusativitat* fan de mal aplicar a una construcció com «Em roda el cap», pel fet que no podem sotmetre el subjecte —*el cap*— als canvis que caldria. No és possible de comprovar si pot aparèixer sense article: cal tenir en compte que una construcció clarament *inacusativa* com *Rodaran caps*, en què el sintagma nominal no du ni determinant ni quantificador, només aparentment està formada amb el mateix verb que «El cap em roda»; el *rodar* de *Rodaran caps* no és un verb de tipus de moviment

(‘donar voltes al voltant d’un eix’), sinó un verb de canvi de lloc que significa ‘caure fent voltes sobre si mateix, caure rodolant’. Tampoc no es pot comprovar, donat el seu caràcter forçosament determinat, si el subjecte és pronominalitzable per *en*, tot i que sí que es pot aplicar aquesta prova, amb resultat positiu, a un enunciat com *Em tremolen les mans* (*Ahir em tremolaven totes dues mans, però avui només me’n tremola una*), que diria que respon a la mateixa construcció que «Em roda el cap». Finalment, l’única prova que sí que hi sembla aplicable, la possibilitat de construir-se amb participis absoluts, dóna un resultat negatiu: **(Un cop) rodat el cap, ja es va poder tornar a aixecar*. Roselló (2002: 1892) fa notar, però, que aquesta prova, que s’adueix sovint, cal prendre-la amb reserves, perquè «no oposa a la classe dels intransitius purs tots els inacusatius, sinó tan sols els inacusatius esdevenimentals (els que denoten assoliments)» i no funciona, en canvi, «amb els inacusatius existencials (els que denoten estats)»: és evident que una construcció com «Em roda el cap» es relaciona amb un estat (*Estic marejat: tota la tarda que em roda el cap*) i no amb un assoliment (**M’ha rodat el cap en cinc minuts*) i, per tant, que la construcció amb participi absolut resulti mal formada no en nega la inacusativitat.

Sigui com sigui, les construccions del tipus «Em roda el cap» no puc dir que pertanyin a cap dels quatre grups establerts per Hernanz, tot i que tenen força semblança amb els verbs psicològics. D’una banda, comparteixen la presència d’un subjecte no agentiu i d’un datiu que remet semànticament a un experimentador. De l’altra, coincideixen en l’expressió d’un estat, que és de tipus psicològic en el cas de verbs com *agradar*, *molestar*, *entusiasmar* o *preocupar*, i de tipus somàtic en el cas de verbs com *rodar*, *voltar* o *tombar* referits al vertigen (i fins es podria dir psicossomàtic, atès que el vertigen, a banda de les causes físiques objectives, es pot presentar per un malestar psicològic, provocat, per exemple, per una situació incòmoda que ens altera o per una notícia que ens pertorba).²² Com en el cas de les construccions amb verb psicològic, doncs, es pot fer extensiu l’argument de la proximitat del subjecte a l’objecte a l’hora de justificar la tendència —tot i que no la necessitat— de la posposició en construccions com «Em roda el cap».²³

4.2. EL COMPORTAMENT DE LES CONSTRUCCIONS INACUSATIVES EN CATALÀ NORD-OCCIDENTAL

Un cop establert que les estructures del tipus «Em roda el cap» no són inacusatives típiques però poden assimilar-s’hi, convé que recordem quins són els trets diferencials d’aquestes construccions en català nord-occidental, els quals han estat detectats per Solà

22. Exemple extret del DIEC (s. v. *rodar*): «Em dieu tantes coses d’un plegat que em feu rodar el cap».

23. És evident, però, que sintàcticament aquests dos grups presenten diferències. A *Li agrada el silenci* el datiu és un complement indirecte (*El silenci agrada al Joan*), mentre que a *Li roda el cap* el datiu expressa una possessió inalienable (*El cap del Joan roda*); vg., per exemple, Argenter (1976). Això a banda de la interpretació causativa d’alguns verbs psicològics: *Ell li molesta el soroll* (vg. Cabré / Mateu, 1998) vol dir que el soroll provoca que l’experimentador estigui molestat, lectura que no és possible per a *Li roda el cap*.

(1973, 1987, 1994, 1999), estudiats per Rigau (1992, 1997a, 1997b) i delimitats territorialment per Alonso i Suïls (1998).²⁴ La gran diferència del comportament dels inacusatius en el dialecte nord-occidental es manifesta en aquells enunciats en què l'argument TEMA o PACIENT del verb és un sintagma nominal indefinit —és a dir, sense determinant o bé quantificat— de nombre plural, perquè s'hi revela una manca de concordança entre el verb i el sintagma nominal. Reprodueixo alguns exemples extrets de Solà (1987: 97): *Enguany arribarà / vindrà molts turistes. Aquí hi fa falta més tractors: hi ha massa feina. ¿Quantes dones hi passa, per aquest carrer, cada dia? Ja no cal més cadires*. I també uns altres, que reporta Veny (1993: 281-282), procedents del manuscrit d'un memorialista d'Ivars d'Urgell, Pere Segarra (1858-1942):²⁵ «se va plantà perés», «es perdrà moltes tardaneries», «no volte més <d'>que boemios»,²⁶ «caigué a la tarde trevol[s] [de la] cuina».

Convé remarcar, com ja es dedueix d'alguns dels exemples adduïts, que la manca de concordança no afecta només les construccions que contenen un dels verbs considerats pròpiament de naturalesa inacusativa (per exemple, *venir* a *Ve pluges*, Rigau, 1997a: 404) o assimilables (com els anomenats *pseudoimpersonals*: *Falta dos dies per a la festa*), sinó totes aquelles construccions que, tot i contenir verbs originàriament no inacusatius, han passat per un procés d'inacusativització. És el cas de les construccions locatives existencials formades amb verbs originàriament inergatius o amb verbs transitius intransitivitzats, com *En aquesta coral, hi canta nens* (Rigau, 1997a: 415), en les quals la presència del clític *hi* desplaça a una posició postverbal el sintagma nominal subjecte, el qual passa a comportar-se com un objecte, «no solament per la posició sintàctica que ocupa, sinó també pel fet de poder aparèixer sense determinant, cosa que és pròpia dels objectes directes partitius, i perquè pot ser representat pel pronom *en*» (Rigau, 2002: 2087): *En aquesta coral n'hi canta molts, de nens*.²⁷

També cal esmentar les construccions anomenades tradicionalment *passives pronominals* (o *reflexes*) i *impersonals pronominals*, que Bartra (2002: 2149-2165) analitza

24. «[...] la isoglossa que separa la varietat caracteritzada per la no concordança dels inacusatius amb SN indeterminat coincideix amb el que en general coneixem per nord-occidental. En la part septentrional, però, la isoglossa segueix un traçat desviat a l'est en relació amb el que en general esperaríem que fos propi d'aquell subdialecte: dins del conjunt de la no concordança hi queda inclosa, doncs, tota la zona de la Cerdanya, atès que la isoglossa pren un traçat que segueix la línia del Cadí, en sentit SW-NE» (Alonso / Suïls, 1998: 18).

25. «Segarra, tot i que era un home instruït, es manté impermeable als aires de la normativització fabriana i escriu com li raja, prenent com a pauta heterogènies lectures catalanes i adoptant solucions individuals: d'altra banda, deixa filtrar amb freqüència trets propis del parlar del seu poble, Ivars d'Urgell» (Veny, 1993: 275).

26. Faig notar la presència del verb *voltar* en aquest exemple, perquè *voltar* també ha aparegut en el corpus en què em baso, en respostes com «El cap em volta», «Em volta el cap», «Tot em volta» i «El món em volta», en les quals té clarament el sentit bàsic de 'girar sobre un eix'. En l'exemple «no volte més <d'>que boemios», el significat de *voltar* es decanta cap a 'anar amunt i avall, desplaçar-se fent voltes' i, per tant, sense perdre el sentit de manera de moviment, passa a predominar-hi la idea de canvi de lloc, fet que en dispara el caràcter inacusatiu.

27. De collita pròpia: «Però en aquesta capseta no n'hi cap dos!» (J. C. M., 2 anys), «I aquí hi viu llops també?» (N. C. M., 4 anys).

sota el nom de *construccions pronominals de subjecte inespecífic*. Quan el verb d'aquestes oracions és transitiu, la major part dels dialectes catalans apliquen la concordança en nombre amb el sintagma nominal posposat, mentre que el nord-occidental no ho fa: *Aquest any s'han collit moltes pomes / Enguany s'ha collit moltes maçanes*. Aquesta circumstància és atribuïble a les dues propietats característiques de les oracions passives, les quals les acosten a les inacusatives: «la supressió de l'argument amb la funció semàntica d'agent» i «el funcionament com a subjecte sintàctic de l'argument amb funció semàntica de tema o pacient, corresponent a l'objecte directe de l'activa» (Bartra, 2002: 2115), el qual, seguint la tònica que ja he esmentat, es posposa, pot aparèixer sense determinant i admet la pronominalització amb *en* (*De maçanes, se n'ha collit moltes enguany*).

Potser val la pena de remarcar que la manca de concordança, en aquestes construccions impersonals, afecta tots els sintagmes nominals posposats, també els determinats: *Es pot obrir les finestres / Es poden obrir les finestres* (Rigau, 1997a: 404), *Demà es plantarà els arbres / Demà es plantaran els arbres* (Rigau, 1997b: 189), perquè el fet que el sintagma nominal sigui definit no afecta el caràcter impersonal de la frase.²⁸ És diferent del que s'esdevé en les construccions amb verb inacusatiu (cf. *Ve pluges* amb *Ja arriben les pluges* / **Ja arriba les pluges*) i en les construccions locatives existencials amb verbs originàriament inergatius o transitius intransitivitzats (cf. *En aquesta coral, hi canta nens* amb *En aquesta coral, hi canten les seves filles* / **En aquesta coral, hi canta les seves filles*), en què la manca de concordança entre el sintagma nominal posposat i el verb només es produeix si aquell és indefinit; de fet, si és definit, possiblement ens trobem davant d'una altra mena de construcció. Seguint Rigau (1997a), es podria defensar que un enunciat com *Les pluges ja arriben*, per molt que contingui un verb considerat de naturalesa inacusativa, no es diferencia gaire d'una construcció inergativa.²⁹ De la matei-

28. És el mateix que s'esdevé amb un altre tipus de construcció impersonal, la presentacional amb *haver-hi* (*Hi han quatre homes / Hi ha quatre homes; Hi han els lampistes / Hi ha els lampistes*), que segons Solà (1994: 308) «s'integra definitivament en el tipus 4 de Fabra». No m'hi refereixo en el cos de l'article pel fet que el seu comportament és homogeni amb el de les altres construccions en nord-occidental (no presenta concordança) i en central i valencià (sí que en presenta), però no pas en balear, ni en rossellonès, ni en alguerès (on el sintagma nominal no concorda amb el verb, mentre que en la resta de construccions del tipus IV sí que es produeix la concordança). A banda d'això, en aquest cas, la construcció concordada ha rebut connotacions negatives i ha estat sovint proscripita dels usos cultes, fenomen que interfereix en el seu abast i en la seva evolució.

29. «A stimulating conclusion follows from my approach. The idea is that the unaccusative verbs of motion do not form a class. There is no class of unaccusative verbs, but rather unaccusative argument structures. What we call an unaccusative verb of motion is an unergative verb to which an abstract preposition of central coincidence has been incorporated. I agree with Moro (1993), who argues that unaccusativity is an ephiphenomenon. But my idea is closer to Torrego's proposal, and diverges from Moro's approach in the sense that I do not accept a unique argument structure of a verb like *arribar* 'to arrive'. My hypothesis is that *arribar* is an unergative verb in (58a), but an unaccusative verb in (58b). // (58) a. *La Maria arriba* 'Mary arrives' b. *(Hi) arriben/arriba pluges* [...] 'Showers are coming' // In (58a) the verb is agentive and expresses a dynamic event, as argued by Gràcia (1989). In (58b) the verb has lost its agentive character because of the stative preposition incorporation. Its subject is an overt or a silent clitic *hi*, therefore the sentence is impersonal» (Rigau, 1997a: 416).

xa manera que Rigau (2002) destaca que un enunciat com *En aquesta coral, hi canten les seves filles* no té un valor locatiu, del tipus *En aquesta coral hi ha les seves filles que canten*, sinó agentiu: *Les seves filles canten en aquesta coral*.³⁰

La circumstància de la manca de concordança entre el verb i el sintagma nominal en tots aquests tipus de construccions és molt remarcable, perquè suposa que el sintagma nominal en qüestió ja no té un comportament a mig camí entre un subjecte i un objecte (o argument intern), sinó que es comporta plenament com un argument intern al sintagma verbal, perquè ha perdut la concordança, aspecte gramatical essencial de la relació entre el subjecte i el verb.³¹ Es veu clarament si fem la comparació entre una construcció inacusativa nord-occidental i una d'equivalent d'una llengua com el francès,³² que a diferència del català no és de subjecte nul (és a dir, el pronom subjecte no s'hi pot ometre): s'hi constata l'aparició d'un subjecte gramatical (el pronom expletiu *il*) que no té cap funció semàntica (per exemple, *Il est arrivé deux trains*, Fabra, 1912). Indubtablement, el sintagma nominal s'hi comporta com un objecte i no mostra cap característica de subjecte.³³

30. «Això vol dir que l'oració *En aquesta coral hi canto jo*, encara que porti el subjecte postverbal, no és una construcció existencial. El verb no ha perdut aquí el seu valor agentiu i, per tant, l'oració no expressa una propietat de la coral sinó una acció duta a terme pel subjecte (*jo*). No podem parafrasejar aquesta oració per **En aquesta coral hi ha jo que canto*, i, en canvi, sí que podem dir *En aquesta coral jo hi canto*. Veiem, doncs, que el subjecte no és obligatòriament postverbal quan el subjecte és un SN definit.» (Rigau, 2002: 2087).

31. Val a dir, però, com remarquen Pérez Saldanya i Rigau (2005: 116), que en les construccions inacusatives la concordança entre el verb i el SN «és només concordança en nombre, no pas en persona»: «un pronom de nominatiu no pot aparèixer en aquestes construccions perquè el verb ha d'anar en tercera persona, que és la no-persona —per dir-ho amb els termes de Benveniste (1946). La tercera és la persona morfològica que emprem en les llengües romàniques per expressar la impersonalitat».

32. Pérez Saldanya i Rigau (2005: 117) remarquen, a propòsit de les diferències de concordança entre els dialectes del català: «La descripció gramatical ens fa veure l'existència d'uns patrons de concordança diferents en aquests dialectes del català. Es tracta, de fet, de patrons romànics. El nord-occidental es comporta com el francès i l'occità (i el benasquès) i, en canvi, el central i el valencià, pel que fa a la concordança en les construccions existencials, segueixen el patró que també trobem en castellà, en italià i en portuguès».

33. Aprofito l'al·lusió a aquesta llengua per a fer esment d'un article de Guéron (1983), en què aquesta lingüista teoritzava sobre l'ús possessiu de l'article definit en francès —ús que també fem en català, vg. Fontich (2004)—, en contrast amb la impossibilitat d'aquest ús en la llengua anglesa, i, inspirant-se en el fenomen PRO-drop que afecta llengües com el català, el castellà o l'italià, estableix com a hipòtesi que és possible que en francès l'article definit tingui un ús possessiu perquè hi pot ser interpretat com un element pronominal proveït de flexió de gènere, nombre i persona, el qual assumeix el rol que tindria un pronom possessiu que actués en lloc seu. El que m'interessa de subratllar és que, en el transcurs de la seva anàlisi, Guéron (1983: 27) aporta com a exemple la construcció (21a) *La tête lui tourne*, a la qual atribueix l'estructura profunda següent: (22) *[e] lui tourne la tête*, on *e* és un element buit que apareix en posició de subjecte sintàctic de la frase. Aquesta suposició es basa en la comparació amb múltiples construccions gramaticals i agramaticals amb datiu benefactiu, que la porten a afirmar que «pour qu'un NP datif de type bénéfactif paraisse dans S, le verbe doit avoir un complément à sa droite» i que, per tant, «la présence d'un datif bénéfactif dans (21a) est donc signe que le verbe est suivi d'un complément en structure profonde». Finalment, conclou que en francès la gramaticalitat de les construccions amb ús possessiu de l'article s'explica si aquest s'inter-

5. CONCLUSIÓ: RAÓ DE LA PREFERÈNCIA PER LA POSPOSICIÓ DELS SUBJECTES DEFINITS EN LES CONSTRUCCIONS INACUSATIVES EN CATALÀ NORD-OCCIDENTAL

Com pot aquest tret del català nord-occidental —és a dir, la no concordança d'una construcció inacusativa amb sintagma nominal indefinit com *Rodarà caps*— relacionar-se amb la preferència massiva en aquest dialecte per la ubicació postverbal del subjecte definit en una construcció com *Em roda el cap*? Crec que la relació ve del fet que el nord-occidental, d'entre tots els dialectes catalans, és aquell en què l'atansament del subjecte de les construccions inacusatives a l'objecte de les transitives és més intens. Aquesta aproximació superior es revela de dues maneres: d'una banda, no hi ha concordança en nombre en les construccions amb sintagma nominal indefinit (*Rodaran caps* es correspon en nord-occidental amb *Rodarà caps*); de l'altra, la posposició del sintagma nominal en les construccions amb subjecte definit no és una opció sinó (quasi) una obligació (*El cap em roda/Em roda el cap* vs. *Em roda el cap*), a diferència del que s'esdevé en la resta de dialectes, en què s'observa un equilibri entre la posició preverbal i la postverbal (valencià), una certa preferència per la preverbal (català central) o un ús exclusiu de les formes amb subjecte inicial (rossellonès i balear). Així doncs, la característica sintàctica més rellevant del català nord-occidental —la manca de concordança en les construccions inacusatives amb sintagma nominal indefinit— té probablement una manifestació paral·lela en la (quasi) obligatorietat de la posposició del subjecte en la resta de construccions inacusatives amb sintagma nominal definit.

La darrera observació sobre aquesta característica del català nord-occidental té a veure amb les seves possibilitats de pervivència. En contrast amb el replegament d'altres formes típicament nord-occidentals cap als territoris de l'interior i del sud del Principat, empeses per les centrals equivalents, en aquesta ocasió les variants amb subjecte postverbal sobreixen del territori nord-occidental i no sembla que hi estiguin en decadència. Se m'acut una explicació. El primer que cal tenir en compte és que no es tracta d'una diferència dialectal que es pugui expressar en termes de presència o d'absència d'una variant, sinó de predomini d'una variant o d'una altra segons el territori, tal com avançava en la introducció. Així, la construcció amb subjecte posposat, altament predominant en nord-occidental, no és estranya al català central, encara que no hi sigui la més freqüent. Això té dues conseqüències. La primera, que és una diferència dialectal difícil de percebre: és fàcil adonar-te que un altre parlant utilitza una forma lingüística que t'és aliena, però és més complicat notar que fa un ús superior d'una forma compartida. La segona, que és una diferència no connotada, perquè només les variacions lingüístiques que són percebudes són susceptibles de rebre connotacions, siguin positives o negatives, les quals, evidentment, en condicionaran l'expansió o el retrocés. Per tant, és un tret no marcat ni com a característicament nord-occidental ni com a “dialectal”, “pagès”, “rude” o “poc elegant”, i això en facilita la pervivència, perquè escapa tant de la pressió exercida

---

preta «comme un pronom non argumental, équivalent à *il* dans “il est venu quelqu'un”» (Guéron, 1983: 34).

pel veïnatge d'un dialecte més prestigiós —el català central— com de la pressió exercida des de dalt pels registres més formals vehiculats a través de la llengua estàndard.³⁴

BIBLIOGRAFIA CITADA

- ALONSO, Helena / SUÏLS, Jordi (1998): «La no concordança dels verbs intransitius en català nord-occidental». *Cahiers d'Études Romanes*. Vol. 10, p. 5-24.
- ARGENTER, Joan Albert (1976): «Li vaig veure les cuixes». *Els Marges*. Núm. 6, p. 103-110.
- BARTRA KAUFMANN, Anna (2002): «La passiva i les construccions que s'hi relacionen». SOLÀ, Joan / LLORET, Maria Rosa / MASCARÓ, Joan / PÉREZ SILDANYA, Manuel (dir.): *Gramàtica del català contemporani*. Vol. 2. Barcelona: Empúries, p. 2111-2179.
- BEL, Aurora (2002): «Les funcions sintàctiques». SOLÀ, Joan / LLORET, Maria Rosa / MASCARÓ, Joan / PÉREZ SILDANYA, Manuel (dir.): *Gramàtica del català contemporani*. Vol. 2. Barcelona: Empúries, p. 1075-1147.
- CABRÉ, Teresa / MATEU, Jaume (1998): «Estructura gramatical i normativa lingüística: a propòsit dels verbs psicològics en català». *Quaderns. Revista de Traducció*. Núm. 2, p. 65-81.
- COLOMINA I CASTANYER, Jordi (1999): *Dialectologia catalana. Introducció i guia bibliogràfica*. Alacant: Universitat d'Alacant.
- DCVB ALCOVER, Antoni Maria / MOLL, Francesc de Borja (1993 [1926-68, 1975-1977]): *Diccionari català-valencià-balear*. Palma: Moll. 10 vol.
- DIEC2 INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS (2007): *Diccionari de la llengua catalana*. Barcelona: Edicions 62; Enciclopèdia Catalana.
- FABRA, Pompeu (1912): *Gramàtica de la llengua catalana*. Barcelona: L'Avenç.
- FABRA, Pompeu (1956): *Gramàtica catalana*. Barcelona: Teide.
- FONTICH, Albert (2004): «La possessió inalienable i l'anàfora corporal». *Llengua & Literatura*. Núm. 15, p. 277-330.
- GUÉRON, Jacqueline (1983): «L'emploi 'possessif' de l'article défini en français». *Langue Française*. Núm. 58, p. 23-35.
- HERNANZ, Maria Lluïsa (2002): «L'oració». SOLÀ, Joan / LLORET, Maria Rosa / MASCARÓ, Joan / PÉREZ SILDANYA, Manuel (dir.): *Gramàtica del català contemporani*. Vol. 2. Barcelona: Empúries, p. 993-1073.
- MASSANELL I MESSALLES, Mar (2008): *La progressió d'isoglosses d'est a oest en el català del Principat: sis estudis de cas*. [Tesi doctoral llegida a la Universitat Autònoma de Barcelona].

34. Que quedi clar que em refereixo exclusivament a la característica de l'obligatorietat de la posposició del subjecte, no pas a les construccions no concordades, que sí que reben tant la pressió de la llengua normativa com la pressió de la seva "rarsa" pel fet de ser absents en català central i, de fet, en la resta de dialectes del domini lingüístic.

- MASSANELL I MESSALLES, Mar (2010): «*Es cap me va entorn, Tenc un rodament de cap, Estic emmolinat...* L'expressió del vertigen en la llengua catalana a partir de l'anàlisi sintacticosemàntica del primer mapa de l'ALDC». *Randa*, 64, p. 97-184.
- PÉREZ SILDANYA, Manuel / RIGAU, Gemma (2005): «Variació gramatical i prescripció». *Jornades de la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans a l'Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana (15 i 16 d'octubre de 2004)*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans; València: Universitat de València; Alacant: Universitat d'Alacant; Castelló de la Plana: Universitat Jaume I, p. 109-124.
- RIGAU, Gemma (1992): «Aspects of Catalan Dialectal Syntax. Unaccusative Sentences and Related Structures». *Journal of Hispanic Research*. Vol. II, núm. 2 (1992-1993), p. 315-329.
- RIGAU, Gemma (1997a): «Locative sentences and related constructions in catalan: ésser / haver alternation». MENDIKOETXEA, Amaya / URIBE-ETXEBARRIA, Myriam (ed.): *Theoretical issues at the morphology-syntax interface*. Bilbao; Donostia - San Sebastián: Euskal Herriko Unibertsitatea; Gipuzkoa Foru Aldundia, p. 395-421.
- RIGAU, Gemma (1997b): «Sintaxi i variació dialectal: les construccions locatives». LLORET, Maria Rosa / BOIX, Emili / LORENTE, Mercè / PAYRATÓ, Lluís / PEREA, Maria Pilar (ed.): *Anàlisi de la variació lingüística*. Barcelona: Promocions i Publicacions Universitàries, Universitat de Barcelona, p. 179-201.
- RIGAU, Gemma (2002): «Els complements adjunts». SOLÀ, Joan / LLORET, Maria Rosa / MASCARÓ, Joan / PÉREZ SILDANYA, Manuel (dir.): *Gramàtica del català contemporani*. Vol. 2. Barcelona: Empúries, p. 2045-2110.
- ROSSELLÓ, Joana (2002): «El SV, I: verb i arguments verbals». SOLÀ, Joan / LLORET, Maria Rosa / MASCARÓ, Joan / PÉREZ SILDANYA, Manuel (dir.): *Gramàtica del català contemporani*. Vol. 2. Barcelona: Empúries, p. 1853-1949.
- SOLÀ, Joan (1989 [1987]): *Qüestions controvertides de sintaxi catalana*. Barcelona: Edicions 62. (Llibres a l'abast, 229).
- SOLÀ, Joan (1993 [1973]): *Estudis de sintaxi catalana*. Vol. II. Barcelona: Edicions 62. (Llibres a l'abast, 105).
- SOLÀ, Joan (1997 [1994]): *Sintaxi normativa: estat de la qüestió*. Barcelona: Empúries.
- SOLÀ, Joan (1999): *Parlem-ne. Converses lingüístiques*. Barcelona: Proa.
- VENY, Joan (1993): *Dialectologia filològica. Transfusió lèxica. Llengua escrita i dialectalismes*. Barcelona: Curial; Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- VENY, Joan / PONS I GRIERA, Lúdia (2001): *Atles lingüístic del domini català [= ALDC]*. Vol. I: *Introducció. I. El cos humà. Malalties*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.

APÈNDIX

RESPOSTES RELLEVANTS DEL MAPA 1 DE L'ALDC

<i>Localitat</i>	<i>Respostes</i> ³⁵	<i>Variants considerades</i> ³⁶
1. Salses	<i>El cap me roda</i>	<i>El cap em roda</i>
2. Estagell	<i>El cap me gira</i>	<i>El cap em gira</i>
3. Perpinyà	<i>El cap me roda</i>	<i>El cap em roda</i>
4. Mosset	<i>El cap me roda</i>	<i>El cap em roda</i>
5. Sant Cebrià de Rosselló	<i>El cap me roda</i>	<i>El cap em roda</i>
6. Jóc	<i>El cap me roda</i>	<i>El cap em roda</i>
7. Formiguera	<i>Lo cap me roda</i>	<i>El cap em roda</i>
8. Montoriol	<i>El cap me roda</i>	<i>El cap em roda</i>
9. Cornellà de Conflent	<i>El cap me roda</i>	<i>El cap em roda</i>
10. Portè	<i>El cap me roda</i>	<i>El cap em roda</i>
11. Prats de Balaguer	<i>El cap me roda</i>	<i>El cap em roda</i>
12. Llúvia	<i>{El cap roda}</i>	<i>El cap em roda</i>
13. Ceret	<i>El cap me roda</i>	<i>El cap em roda</i>
14. Prats de Molló	<i>El cap me roda</i>	<i>El cap em roda</i>
15. Meranges	<i>El cap me roda</i>	<i>El cap em roda</i>
19. Alp	<i>El cap em rodeja</i>	<i>El cap em rodeja</i>
20. Queralbs	<i>El cap em roda</i>	<i>El cap em roda</i>
23. Oix	<i>Em roda el cap</i>	<i>Em roda el cap</i>
24. Castellar de n'Hug	<i>Em roda el cap</i>	<i>Em roda el cap</i>
30. Les Llosses	<i>Tot em volta</i>	<i>Tot em volta</i>
37. Cruïlles	<i>El cap em roda</i>	<i>El cap em roda</i>
38. Prats de Lluçanès	<i>Em roda el cap</i>	<i>Em roda el cap</i>
39. Santa Eulàlia de Riuprimer	<i>El cap em roda</i>	<i>El cap em roda</i>
40. Llobera de Solsonès	<i>Em roda el cap</i> <i>Em volta el cap</i>	<i>Em roda el cap</i> <i>Em volta el cap</i>
41. Cardona	<i>Em volta el cap</i>	<i>Em volta el cap</i>
44. Balsareny	<i>Em roda el cap</i>	<i>Em roda el cap</i>

35. Pas a forma gràfica, respectant les diferències morfològiques, de les respostes transcrits fonèticament a l'ALDC. Marco entre claus les formes amb variació morfosintàctica respecte de l'enunciat.

36. Variants lexicosintàctiques, fent abstracció de les diferències morfològiques i adaptant les respostes incompletes o amb inadequacions de temps verbal o de persona.

RESPOSTES RELLEVANTS DEL MAPA 1 DE L'ALDC (Continuació)

<i>Localitat</i>	<i>Respostes</i>	<i>Variants considerades</i>
47. Tossa de Mar	<i>El cap me roda</i>	<i>El cap em roda</i>
51. Sant Salvador de Guardiola	<i>El cap me volta</i>	<i>El cap em volta</i>
56. Sant Andreu de Llavaneres	<i>El cap em roda</i>	<i>El cap em roda</i>
58. Santa Coloma de Queralt	<i>El cap me volta</i>	<i>El cap em volta</i>
59. Sant Jaume Sesoliveres	<i>Em volta el cap</i>	<i>Em volta el cap</i>
60. Barberà del Vallès	<i>Em volta el cap</i>	<i>Em volta el cap</i>
61. Cervelló	<i>El món em volta</i>	<i>El món em volta</i>
63. Sant Boi de Llobregat	<i>El cap me volta</i>	<i>El cap em volta</i>
64. Sant Jaume dels Domenys	<i>Em roda el cap</i>	<i>Em roda el cap</i>
65. La Febró	<i>El cap me tomba</i>	<i>El cap em tomba</i>
66. Alió	<i>Em roda el cap</i>	<i>Em roda el cap</i>
67. Sant Pere de Ribes	<i>El cap em tomba</i>	<i>El cap em tomba</i>
72. Maó	<i>Es cap me roda</i>	<i>El cap em roda</i>
73. Pollença	<i>El cap me va entorn</i>	<i>El cap em va entorn</i>
74. Sóller	<i>Es cap me roda</i>	<i>El cap em roda</i>
75. Alaró	<i>Es cap me roda</i> <i>Es cap me va entorn</i>	<i>El cap em roda</i> <i>El cap em va entorn</i>
76. Sineu	<i>Es cap me va entorn</i>	<i>El cap em va entorn</i>
78. Montuïri	<i>Es cap me va entorn</i>	<i>El cap em va entorn</i>
79. Palma	<i>Es cap me va entorn</i> <i>Es cap me volta</i>	<i>El cap em va entorn</i> <i>El cap em volta</i>
80. Lluçmajor	<i>Es cap me va entorn</i>	<i>El cap em va entorn</i>
81. Felanitx	<i>Es cap me va entorn</i>	<i>El cap em va entorn</i>
82. Santanyí	<i>Es cap me va entorn</i>	<i>El cap em va entorn</i>
84. Eivissa	<i>Es cap me dóna voltes</i> <i>Es cap me roda</i>	<i>El cap em dóna voltes</i> <i>El cap em roda</i>
86. Esterri d'Àneu	<i>Me roda el cap</i>	<i>Em roda el cap</i>
89. Senet de Barravés	<i>El cap em roda</i> <i>El cap me roda</i> ³⁷ <i>{S'amorra el cap}</i>	<i>El cap em roda</i> <i>Se m'amorra el cap</i>
90. Taüll	<i>{Tot roda}</i>	<i>Tot em roda</i>
91. Alins de Vallferrera	<i>Em roda el cap</i>	<i>Em roda el cap</i>

37. A efectes de variants lexicosintàctiques, he comptabilitzat aquestes dues respostes com una de sola, atès que la diferència entre si és purament morfològica.

RESPOSTES RELLEVANTS DEL MAPA 1 DE L'ALDC (Continuació)

<i>Localitat</i>	<i>Respostes</i>	<i>Variants considerades</i>
92. Santa Coloma d'Andorra	<i>Em roda el cap</i>	<i>Em roda el cap</i>
93. Les Pauïls	<i>Me roda el cap</i> <i>{Se li'n va la llum dels ulls}</i>	<i>Em roda el cap</i> <i>Se me'n va la llum dels ulls</i>
95. Sort	<i>Em roda el cap</i>	<i>Em roda el cap</i>
98. Sarroca de Bellera	<i>Em roda el cap</i>	<i>Em roda el cap</i>
99. Sopeira	<i>Se m'amorra el cap</i>	<i>Se m'amorra el cap</i>
100. La Pobla de Roda	<i>Me roda el cap</i>	<i>Em roda el cap</i>
101. Palau de Noguera	<i>Me roda el cap</i>	<i>Em roda el cap</i>
102. Tolba	<i>Me roda el cap</i>	<i>Em roda el cap</i>
107. Àger	<i>Lo cap em roda</i>	<i>El cap em roda</i>
108. Peralta de la Sal	<i>Me roda el cap</i>	<i>Em roda el cap</i>
109. Sanaüja	<i>Em roda el cap</i>	<i>Em roda el cap</i>
110. Cubells	<i>Em roda el cap</i>	<i>Em roda el cap</i>
111. Almenar	<i>Lo cap me roda</i> <i>{Li roda lo cap}</i>	<i>El cap em roda</i> <i>Em roda el cap</i>
115. Saidí	<i>Lo cap me roda</i>	<i>El cap em roda</i>
117. Arbeca	<i>Em roda el cap</i>	<i>Em roda el cap</i>
118. Fraga	<i>Me roda el cap</i>	<i>Em roda el cap</i>
119. Granyena de les Garrigues	<i>Me roda el cap</i>	<i>Em roda el cap</i>
120. Vinaixa	<i>Me roda el cap</i>	<i>Em roda el cap</i>
121. Vimbodí	<i>Me roda el cap</i> ³⁸	<i>Em roda el cap</i>
122. Mequinensa	<i>Lo cap me roda</i> <i>El cap me roda</i> ³⁹	<i>El cap em roda</i>
123. Margalef de Montsant	<i>Me roda el cap</i>	<i>Em roda el cap</i>
124. Riba-roja	<i>Me roda el cap</i>	<i>Em roda el cap</i>
125. Favara de Matarranya	<i>Me roda el cap</i>	<i>Em roda el cap</i>
126. La Torre de Fontaubella	<i>{Le roda el cap}</i>	<i>Em roda el cap</i>
127. Marçà	<i>Me roda el cap</i>	<i>Em roda el cap</i>
128. Vilalba dels Arcs	<i>Lo cap me volta</i>	<i>El cap em volta</i>
129. Móra la Nova	<i>Me roda el cap</i>	<i>Em roda el cap</i>
131. Valljunquera	<i>Me roda el cap</i>	<i>Em roda el cap</i>

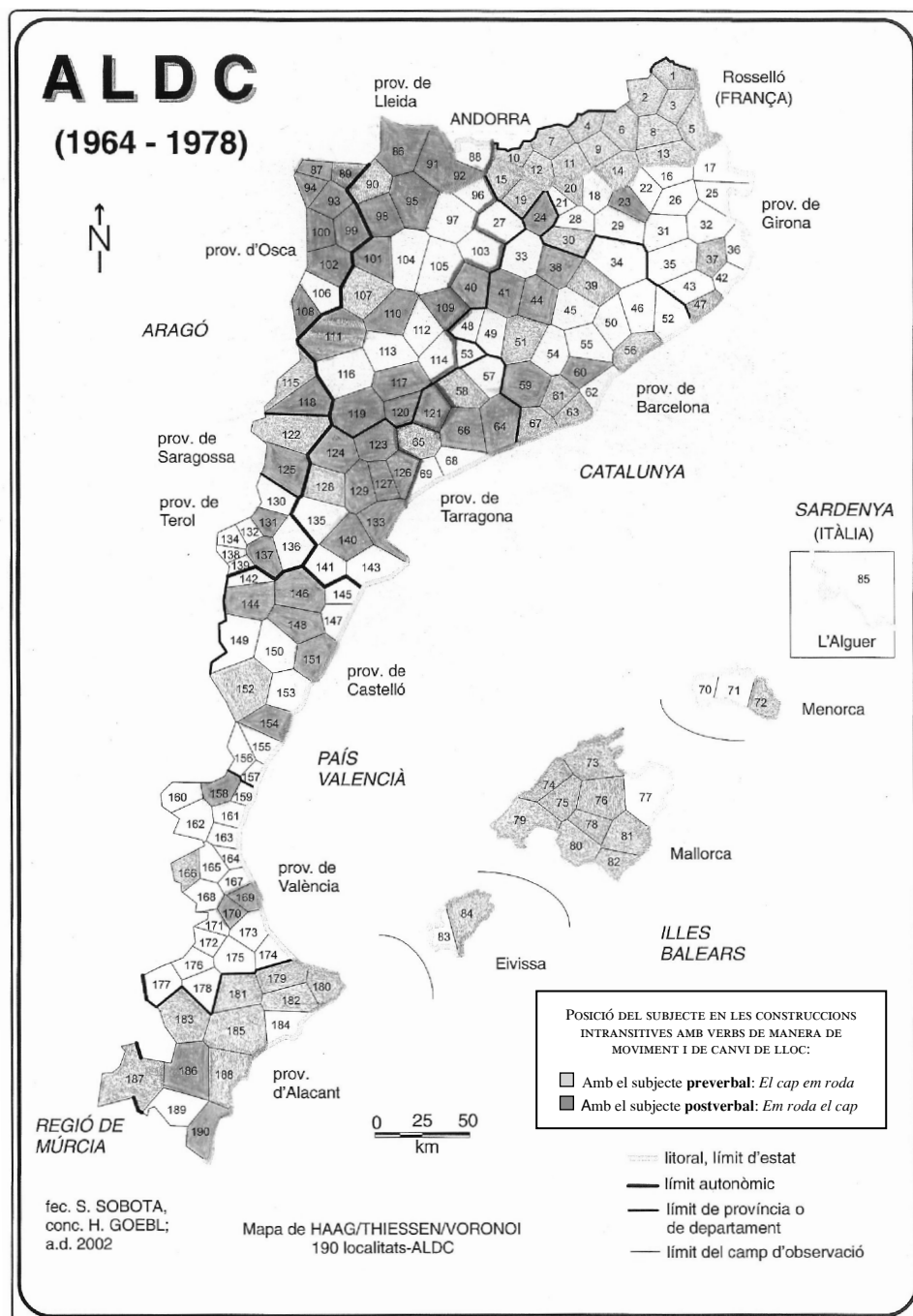
38. La resposta és emesa dues vegades, la primera amb la desinència verbal [e] i la segona amb [a].

39. A efectes de variants lexicosintàctiques, he comptabilitzat aquestes dues respostes com una de sola, atès que la diferència entre si és purament morfològica.

RESPOSTES RELLEVANTS DEL MAPA 1 DE L'ALDC (Continuació)

<i>Localitat</i>	<i>Respostes</i>	<i>Variants considerades</i>
133. L'Ametlla de Mar	<i>Em roda el cap</i>	<i>Em roda el cap</i>
137. Bellmunt de Mesquí	<i>Me roda el cap</i>	<i>Em roda el cap</i>
140. Roquetes	<i>Me roda el cap</i>	<i>Em roda el cap</i>
144. Xiva de Morella	<i>Me volta el cap</i>	<i>Em volta el cap</i>
146. Rossell	<i>Me roda el cap</i>	<i>Em roda el cap</i>
148. Sant Mateu del Maestrat	<i>Me roda el cap</i>	<i>Em roda el cap</i>
151. Alcalà de Xivert	<i>Me roda el cap</i>	<i>Em roda el cap</i>
152. Atzeneta del Maestrat	<i>{Tot arroda}</i>	<i>Tot em roda</i>
154. Castelló de la Plana	<i>Me roda el cap</i>	<i>Em roda el cap</i>
158. Algímia de la Baronia	<i>Me roda el cap</i>	<i>Em roda el cap</i>
166. Torís	<i>El cap me roda</i>	<i>El cap em roda</i>
169. Albalat de la Ribera	<i>Me roda el cap</i> <i>Me roda tot</i>	<i>Em roda el cap</i> <i>Em roda tot</i>
170. Alzira	<i>Me torba el cap</i>	<i>Em torba el cap</i>
179. Pego	<i>El cap em roda</i>	<i>El cap em roda</i>
180. Xàbia	<i>El cap me roda</i>	<i>El cap em roda</i>
181. Muro del Comtat	<i>El cap em pega voltes</i>	<i>El cap em pega voltes</i>
182. Tàrbena	<i>El cap em roda</i>	<i>El cap em roda</i>
183. Beneixama	<i>El cap em roda</i>	<i>El cap em roda</i>
185. Torremançanes	<i>{El cap roda}</i>	<i>El cap em roda</i>
186. Novelda	<i>Me roda tot</i>	<i>Em roda tot</i>
187. El Pinós de Monòver	<i>El cap me roda</i>	<i>El cap em roda</i>
188. Alacant	<i>El cap em roda</i> ⁴⁰	<i>El cap em roda</i>
190. Guardamar	<i>Me pega voltes el cap</i>	<i>Em pega voltes el cap</i>

40. La resposta és emesa dues vegades, la primera amb assimilació del tret alveolar de la ròtica per part de la nasal precedent, i la segona sense assimilació.

RESUM

Partint dels materials aplegats en el mapa 1 de l'*Atles lingüístic del domini català* («Tinc rodaments de cap»), el qual recull nombroses construccions del tipus «El cap em roda» / «Em roda el cap», mostro com el nord-occidental —en contrast amb la resta de dialectes— té una clara preferència per la col·locació postverbal dels subjectes definits en les construccions inacusatives i assajo de donar-ne una justificació posant aquest fenomen en relació amb el comportament específic en nord-occidental de les construccions del tipus IV de Fabra, en les quals en aquest dialecte no s'estableix concondança en nombre entre el verb i el sintagma nominal indefinit plural que el segueix, com ha estat assenyalat per Solà (1973, 1987, 1994, 1999), estudiat per Rigau (1992, 1997a, 1997b) i delimitat territorialment per Alonso i Suïls (1998).

MOTS CLAU: Construccions inacusatives, posposició del subjecte, català nord-occidental, variació dialectal sintàctica, *Atles lingüístic del domini català*.

ABSTRACT

The preference for the postposition of definite subjects in unaccusative constructions.
A hitherto unnoticed feature of North-Western Catalan

On the basis of the data shown in map 1 of the *Atles lingüístic del domini català* («Tinc rodaments de cap»), which displays numerous constructions of the type «El cap em roda» / «Em roda el cap», I show how the North-Western variety of Catalan, in contrast to other dialects, presents a clear preference for placing definite subjects in unaccusative constructions in postverbal position. I attempt to explain this phenomenon by relating it to the specific behaviour of Fabra's type-IV constructions of North-Western Catalan, in which there is no number agreement between the verb and the indefinite plural noun phrase —a fact pointed out by Solà (1973, 1987, 1994, 1999), studied by Rigau (1992, 1997a, 1997b) and delimited territorially by Alonso i Suïls (1998).

KEY WORD: Unaccusative constructions, postposition of subject, North-Western Catalan, dialectal syntactic variation, *Atles lingüístic del domini català*.